

Obsah

1	Úvod: Výživa a léčebná výživa	13
2	Určování stavu výživy	16
2.1	Všeobecné údaje	16
2.1.1	Význam stavu výživy	16
2.1.2	Mechanismy vedoucí ke vzniku malnutrice	17
2.2	Metody zjišťování stavu výživy	18
2.2.1	Výživová anamnéza	18
2.2.2	Somatické vyšetření	20
2.2.3	Antropometrická charakteristika	21
2.2.4	Laboratorní zkoušky	23
2.2.5	Hodnocení nemocných s rizikem malnutrice	27
3	Výživa zdravých osob	29
3.1	Bazální metabolismus a potřeba živin (makroelementy)	29
3.1.1	Bazální metabolismus a potřeba energie	29
3.1.2	Nároky na přívod živin (makroelementy)	31
3.1.3	Směrnice „správné“ výživy (podle „Prudent Diet“, tj. racionální diety American Heart Association)	33
3.2	Potřeba živin (mikroelementy)	34
3.2.1	Vitamíny	34
3.2.2	Minerální látky	38
3.2.3	Vodní a acidobazická rovnováha	42
3.3	Těhotenství a laktace	44
3.3.1	Potřeba energie a živin v těhotenství	44
3.3.2	Těhotenská rizika se vztahem k výživě	47
3.3.3	Potřeba energie a živin v období laktace	48
3.4	Výživa dětí	49
3.4.1	Význam výživy pro růst a vývoj	49
3.4.2	Posuzování růstu	49
3.4.3	Výživové nároky kojence	50
3.4.4	Výživa kojenců s nízkou porodní hmotností	55
3.4.5	Výživové nároky malých dětí a školáků	56
3.4.6	Výživové nároky adolescentů	57
3.5	Výživa ve stáří	58
3.5.1	Faktory ovlivňující výživu ve stáří	58
3.5.2	Potřeba tekutin a živin ve stáří	59

3.6	Výživa sportovce	61
3.6.1	Složení stravy sportovce	61
3.6.2	Význam jednotlivých zdrojů energie pro sportovce	63
3.6.3	Potřeba tekutin a elektrolytů	65
3.6.4	Pokrm před soutěží	66
4	Vliv některých onemocnění na stav výživy; léčebná výživa	67
4.1	Základní látková přeměna a potřeba živin u nemocného	67
4.1.1	Energetická potřeba při onemocnění	67
4.1.2	Hodnocení potřeby bílkovin	67
4.1.3	Protein-kalorická malnutrice	68
4.2	Diabetes mellitus	69
4.2.1	Patofyziologie	69
4.2.2	Léčebná výživa	71
4.2.3	Časový rozvrh a složení jídel	73
4.2.4	Úpravy standardního programu jídel	75
4.3	Kardiovaskulární onemocnění	77
4.3.1	Ateroskleróza a koronární choroba srdce	77
4.3.2	Hypertenze	78
4.4	Hyperlipidémie	80
4.4.1	Rozdělení lipoproteinů	80
4.4.2	Rozdělení hyperlipidemií	82
4.4.3	Hypercholesterolemie	82
4.4.4	Hypertriacylglycerolemie	84
4.4.5	Léčebná výživa při hyperlipidemiích	84
4.5	Akutní a chronická onemocnění ledvin	88
4.5.1	Patofyziologie	88
4.5.2	Chronická renální insuficience	89
4.5.3	Akutní renální insuficience	95
4.5.4	Proteinurie a nefrotický syndrom	96
4.6	Nádorová onemocnění	96
4.6.1	Výživové faktory v patogenezi nádorů (prevence)	96
4.6.2	Účinky nádorových onemocnění na stav výživy	97
4.6.3	Ovlivnění výživy antitumorózní léčbou	99
4.6.4	Potřeba živin	100
4.6.5	Léčebná výživa	101
4.7	Transplantace kostní dřeně	103
4.7.1	Patofyziologie	103
4.7.2	Potřeba živin	104
4.7.3	Léčebná výživa	105
4.8	Choroby skeletu a poruchy metabolismu vápníku	108
4.8.1	Fyziologie metabolismu vápníku	108
4.8.2	Potřeba vápníku	108
4.8.3	Osteomalacie	109
4.8.4	Osteoporóza	110

4.9	Onemocnění trávicího ústrojí	112
4.9.1	Průjem	112
4.9.2	Zácpa	113
4.9.3	Dumpingový syndrom	114
4.9.4	Zánětlivá střevní onemocnění	116
4.9.5	Intolerance laktózy	119
4.9.6	Syndrom krátkého střeva	120
4.9.7	Sprue	124
4.9.8	Chronická pankreatitida (maldigesce)	125
4.10	Onemocnění jater a žlučových cest	128
4.10.1	Fyziologie a patofyziologie	128
4.10.2	Jaterní choroby	130
4.10.3	Onemocnění žlučníku	133
4.11	Akutní metabolický stres (např. polytrauma, sepse, popáleniny)	133
4.11.1	Patofyziologie	133
4.11.2	Specifické aspekty léčebné výživy	136
4.12	Potravinové alergie a intolerance	137
4.12.1	Definice	137
4.12.2	Patofyziologie potravinových alergií	138
4.12.3	Příznaky	138
4.12.4	Diagnóza	139
4.12.5	Léčení a prevence	141
4.12.6	Neimunologické reakce	142
4.13	Urolitiáza	144
4.13.1	Nejčastější složení kamenů	144
4.13.2	Patogeneze	144
4.13.3	Léčebná výživa	146
5	Poruchy příjmu potravy	147
5.1	Obezita	147
5.1.1	Definice	147
5.1.2	Patogeneze	148
5.1.3	Komplikace nadváhy	150
5.1.4	Léčba obezity	150
5.2	Anorexie a bulimie	156
5.2.1	Anorexie	156
5.2.2	Bulimie	159
6	Umělá výživa: enterální a parenterální	161
6.1	Porovnání enterální a parenterální výživy	161
6.2	Strategie enterální a parenterální výživy	162
6.2.1	Kritéria ovlivňující volbu způsobu umělé výživy	162
6.3	Enterální výživa a tekutá potrava	165
6.3.1	Indikace a kontraindikace enterální výživy	165
6.3.2	Výživné směsi k podávání sondou a tekutá výživa	166

6.3.3	Materiál k výrobě sond	168
6.3.4	Typy sond a techniky jejich zavádění	169
6.3.5	Způsoby aplikace	177
6.3.6	Komplikace	180
6.3.7	Kontrola enterální výživy	183
6.4	Parenterální výživa (PV)	184
6.4.1	Indikace a kontraindikace totální parenterální výživy (TPV)	184
6.4.2	Výživné roztoky	185
6.4.3	Katetrizační techniky	192
6.4.4	Techniky podávání výživy	196
6.4.5	Dohled při parenterální výživě	198
6.4.6	Komplikace	199
6.5	Enterální a parenterální výživa v domácích podmínkách	203
6.5.1	Předpoklady a indikace	203
6.5.2	Indikace	204
6.5.3	Způsob provádění	205
6.5.4	Průběžná kontrola	205
6.5.5	Komplikace parenterální výživy prováděné doma	206
6.5.6	Psychické nároky	206
7	Tým nutričních odborníků („nutritional support team“)	207
7.1	Úkoly a cíle týmu	207
7.2	Úkoly jednotlivých pracovníků	207
7.2.1	Úloha lékaře	207
7.2.2	Úloha nutriční poradkyně	208
7.2.3	Úloha lékárníka	208
7.2.4	Úloha ošetřujícího personálu	208
8	Dodatek	209
8.1	Váhovýškové tabulky (Metropolitan Weight and Height Tables 1983)	209
8.2	Nomogramy pro hodnocení bazálního výdeje energie (BVE)	210
8.3	Index tělesné hmotnosti (BMI)	212
8.4	Léky a výživa	213
8.4.1	Účinky léků na živiny	213
8.4.2	Vzájemné působení léků a živin	215
8.4.3	Blokování resorpce léků v důsledku příjmu potravy	215
8.4.4	Zvýšená resorpce léků v důsledku příjmu potravy	216
8.4.5	Zpomalení resorpce léků podaných současně s potravou	216
8.5	Perorální rehydratační roztoky	216
8.6	Přípravky pro enterální výživu podávanou sondou	217
8.7	Schéma kompletní parenterální výživy	227
8.8	Příklady jídelníčků s použitím výměnného systému	228
8.9	Růstové křivky dětí ve věku od 1 do 18 roků	229
	Rejstřík	231